

بررسی تاثیر حجامت گوش نوزادان در درمان زردی نوزادی: یک مقاله مروری

چکیده

دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۱۳ ویرایش: ۱۴۰۱/۰۷/۲۰ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۲۴ آنلاین: ۱۴۰۱/۰۹/۰۱

رضا سعیدی^{۱*}، علی سعیدی^۲، عذری ایزانلو^۳، مهدی حسینی^۴

- ۱- مرکز تحقیقات سلامت نوزادان، پژوهشکده سلامت کودکان، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.
- ۲- گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
- ۳- مرکز تحقیقات سرطان رضوی، دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع)، مشهد، ایران.
- ۴- گروه پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.

زردی در ۶۰٪-۸۰٪ نوزادان در چند روز اول تولد رخ می‌دهد و بیشتر فیزیولوژیک بوده و معمولاً بدون درمان بهبود می‌یابد. حجامت گوش، یکی از درمان‌های زردی نوزادی است که در سال‌های اخیر رایج شده است. در این مطالعه مروری به ارزیابی مقالات و احادیث طبی برای کاربرد این روش در زردی نوزادی پرداخته‌ایم. در این مطالعه مروری، مقالات بانک‌های اطلاعاتی Pubmed، Cochrane، Collaboration library، Google scholar، SID، Magiran و منابع حدیثی که به موضوع حجامت پرداخته بودند، در بین سال‌های ۱۹۸۳ تا ۲۰۱۹ وارد مطالعه شدند. در این مطالعه تمام مقالات با عنوان حجامت و حجامت نوزادان، حجامت اطفال، حجامت گوش و چکیده مقالات ارایه شده در کنفرانس‌ها وارد مطالعه شدند. سپس در مرحله ارزیابی مقالات تمام مطالعات نامرتبط با موضوع حجامت نوزادان از پژوهش خارج شدند. همچنین در این مطالعه همه منابع حدیثی شیعه و سنی و قرآن کریم مورد ارزیابی قرار گرفتند. ارزیابی احادیث توسط نرم‌افزار جامع الاحادیث که مجموعه کاملی از کتب حدیث شیعه و سنی می‌باشد انجام شد. در مجموع ۱۱۲۰ مقاله حجامت یافت شد که هیچکدام مربوط به زردی نوزادی نبودند، در کتب حدیث هم تنها دو روایت با مضمون تقریباً یکسان توصیه به حجامت شیرخواران بعد از چهار ماهگی نموده با هدف پیشگیری از بیماری و نه درمان آن آمده است که ارتباطی به حجامت گوش و درمان زردی نوزادی نداشت. طبق یافته‌های این مطالعه در ارزیابی مقالات متعدد و همچنین روایات حجامت، هیچ مقاله و روایتی یافت نشد که توصیه به حجامت گوش برای درمان زردی نوزادی کرده باشد.

کلمات کلیدی: حجامت، زردی، نوزادان.

* نویسنده مسئول: تهران، خیابان شرعی، بیمارستان کودکان مفید، مرکز تحقیقات سلامت نوزادان.

تلفن: ۰۲۱-۲۲۹۲۲۸۲۸

E-mail: Saeidi@sbmu.ac.ir

زردی از مشکلات شایعی است که در ۶۰٪-۸۰٪ نوزادان بروز می‌کند و ناشی از افزایش سطح سرمی ماده‌ای به نام بیلی‌روبین بوده که عمدتاً محصول تجزیه گلبول‌های قرمز خون است و مقادیر زیاد آن نوروٹوکسیک است. بیلی‌روبین غیرکونژوگه می‌تواند منجر به عوارض عصبی ماندگار، صدمات شنوایی، تشنج، عقب‌ماندگی ذهنی و یا حتی مرگ شود، بنابراین تشخیص و درمان به‌موقع زردی در نوزادان بسیار اهمیت دارد.^۱ درمان‌های مختلفی برای کاهش زردی نوزادان گفته شده که ما در اینجا به بررسی یکی از درمان‌های سنتی به نام حجامت

گوش در مقالات و مستندات مذهبی می‌پردازیم.

حجامت از ریشه حجم و به معنای بادکش‌گذاری و ایجاد مکش و فشار منفی برای جمع شدن مایعات در زیر پوست و ایجاد احتقان و سپس برش زدن و خارج کردن آن مایعات است.^۲ در طول تاریخ، حجامت به سه روش رگ‌زنی (Venesection)، بادکش‌گذاری (Cupping)، استفاده از زالو (Leeches) انجام می‌گرفت.^۳ قدمت تاریخی و گستردگی جغرافیایی حجامت را به ۵۰۰۰ تا ۷۰۰۰ سال قبل در کشورهایمانند چین، مصر، ایران و یونان

معرفی می‌نمایند. ما در این مطالعه مروری با بررسی مقالات و منابع روایی (اهل سنت و شیعیان)، در زمینه حجامت نوزادان و تاثیر آن در درمان زردی نوزادی مستندات این روش درمانی را بررسی کردیم.

انتخاب مطالعات: عنوان و چکیده همه مقالات و ارجاعات به وسیله دو داور (فوق تخصص نوزادان و کارشناس ارشد آموزش پزشکی) مطالعه و مقالات مرتبط استخراج و پس از مشورت تمام اختلاف نظرها برطرف شدند. از لحاظ ترمینولوژی، حجامت را می‌توان با اصطلاحات زیر جستجو کرد: Hejamat, Bloodletting, Scarification, Air trapping, Dry cupping, Wet cupping.

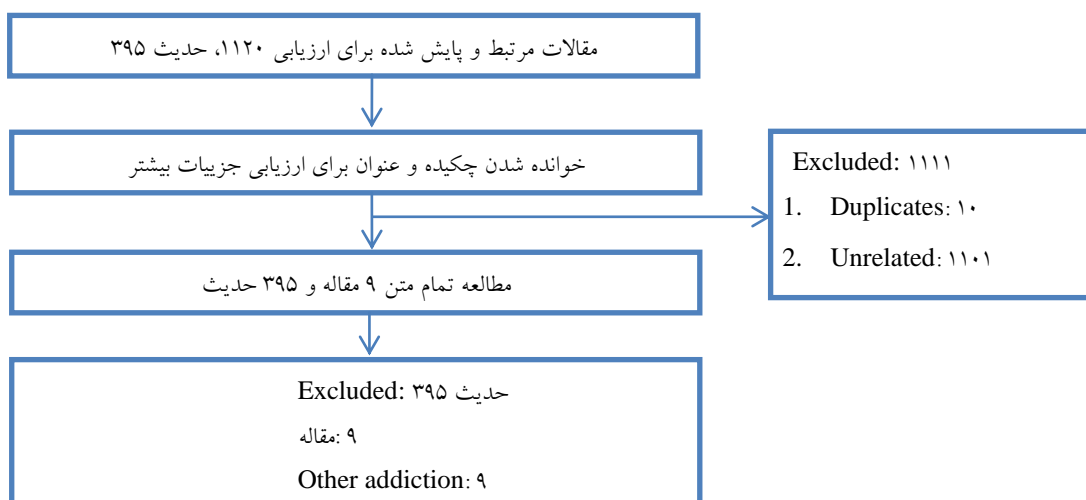
معیارهای ورود و خروج: تمام مطالعات مورد بررسی با عنوان حجامت و حجامت نوزادان یا اطفال و چکیده ارائه شده در کنفرانس‌ها وارد مطالعه شدند، در همین راستا در مرحله ارزیابی مقالات تمام مطالعات نامرتبط از پژوهش خارج شدند و از طرفی منابع حدیثی شیعه و سنی از طریق نرم‌افزار جامع الاحادیث مورد بررسی قرار گرفتند.

مطالعه حاضر بر روی مقالات چاپ شده در بین سال‌های ۱۹۸۳ تا ۲۰۱۹ انجام گرفت و تمام مقالات انگلیسی، عربی و فارسی در بانک‌های اطلاعاتی PubMed, Cochrane Collaboration library, Magiran, SID, Google scholar و همچنین منابع احادیث جستجو و مورد بررسی قرار گرفتند (نمودار ۱).

می‌رساند. در قرن هفتم پیش از میلاد در لوحه‌های خط میخی امپراتوری آشور نیز از کاپینگ یاد شده همچنین در آثار ابن سینا و بقراط نیز ذکر شده ولی در اروپا بعد از قرن ۱۸ و با فراگیر شدن دانش پزشکی، به تدریج مهجور شده است.^۶

فلسفه حجامت در طب سنتی، بر پایه طب اخلاطی است که بیماری‌ها را ناشی از اختلال و عدم تعادل در اخلاط چهارگانه بدن یعنی خون، بلغم، صفرا و سودا می‌داند. براساس طب اخلاطی بیماری‌های زیاد ناشی از ازدیاد خون، با حجامت درمان می‌شدند. ولی یکی از مهمترین علل نقاط ضعف این مطالعات عدم استفاده از روش درمانی مشابه در گروه کنترل است تا اثر تلقین و پلاسبو حذف شوند.^۷ از طرفی عوارض جانبی حجامت نظیر، انتقال عفونت، خونریزی و کم‌خونی، اسکار یا اثر زخم، سکنه مغزی نیز باید مدنظر باشند.^۸ شایان ذکر است حجامت در عربستان پیش از اسلام نیز رواج داشت، ولی به سبب توصیه‌های پیامبر اکرم (ص)، پس از اسلام رواج بیشتری یافت و هم اکنون در شهرها و کشورهای مذهبی رواج بیشتری دارد. همچنین برخی مدعی شده‌اند که روایات حجامت در اسناد اسلامی به بیش از ۵۰۰ حدیث می‌رسد.^۹

در سال‌های اخیر افرادی با احتمال تاثیر حجامت لاله گوش بر زردی نوزادان به وفور اقدام به این عمل در درمان زردی نوزادی می‌نمایند و آن را یک روش پذیرفته شده در طب اسلامی-سنتی

نمودار ۱: استراتژی جستجو

الولد" جستجو شد ولی هیچ حدیثی دال بر کاربرد حجامت گوش در نوزادان یا زردی نوزادی یافت نشد و فقط با دو واژه "حجامه الصبی" یک حدیث و "حجامه الولد" دو حدیث یافت شد که هیچ‌یک به موضوع حجامت در زردی نوزادان اشاره نکرده بودند.

همچنین تنها دو روایت با مضمون بسیار نزدیک، به حجامت همه کودکان در چهار ماهگی و سپس به صورت ماهانه و پیشگیرانه در ناحیه پشت کردن توصیه نموده که هیچ ربطی به درمان زردی در دوره نوزادی و یا گرفتن چند قطره خون از لاله گوش نوزاد ندارد. البته در کتاب "من لا یحضره الفقیه"، تحت عنوان ختنه نوزادان از امام صادق (ع) در دعایی برای ختنه آمده است که امام از لفظ حجامت استفاده نموده اما ظاهراً مراد معنای لغوی حجامت است که ریختن و خارج شدن خون (ناشی از ختنه) است و منظور حجامت مصطلح نیست.

اکثر زردی‌های نوزادان فیزیولوژیک بوده و خود به خود بهبود می‌یابند و موارد محدودی از زردی‌ها نیاز به درمان دارند که باید براساس نوع زردی و علت ایجاد آن درمان شوند. از سوی دیگر اگرچه در روایات اسلامی حجامت با حدود ۵۰۰ روایات، به‌عنوان یک روش درمانی در منابع مختلف آمده اما هیچ مطالعه علمی و هیچ آیه قرآنی و روایتی مبنی بر اثر حجامت در درمان زردی نوزادان، در بررسی ما یافت نشد و علیرغم ارزیابی ۱۱۲۰ مقاله و منابع معتبر حدیثی شیعه و سنی، در هیچ‌کدام از این منابع، روایتی مبنی بر توصیه به حجامت گوش در دوره نوزادی و یا معرفی حجامت به‌عنوان یک روش درمانی زردی نوزادان یافت نشد.^{۱۴}

فقط دو روایت با مضمون تقریباً مشترک، به حجامت کودکان، پس از چهار ماهگی و به صورت حجامت پشت کردن (نه حجامت لاله گوش) و با هدف پیشگیری از بیمار شدن شیرخوار توصیه نموده است. لذا براساس یافته‌های این مطالعه باید پذیرفت که برای درمان زردی نوزادی، طب اسلامی، طب سنتی و روایات معصومین به استفاده از حجامت در نوزادان توصیه ننموده‌اند و برای استفاده از این روش در درمان زردی نوزادی نیاز به مطالعات علمی و مستقل است. همچنین پیشنهاد می‌شود به جهت رعایت اخلاق علمی، از انتساب این روش به اسلام، خودداری شود. همچنین مطابق اصول اخلاق پزشکی باید با آگاه نمودن بیمار نسبت به روش‌های درمانی تایید شده زردی نوزادی، و کسب رضایت آگاهانه، به بیمار و خانواده او حق انتخاب

تصمیم بر این بود که اطلاعات مربوط به نتایج حاصل از حجامت نوزاد و تاثیر آن در بهبودی زردی نوزاد ارزیابی شود و یا احادیثی که این روش را در نوزادان و یا برای درمان زردی توصیه و تایید نموده شناسایی شوند.

تعداد ۱۱۲۰ مطالعه مورد ارزیابی قرار گرفتند که هیچ‌یک از این مطالعات در مورد گروه هدف ما (نوزادان) نبودند. در مطالعات یافت‌شده بیشتر به ارایه تاریخی و سابقه حجامت و یا تاثیرات حجامت بر بیماری‌های سنین بالاتر پرداخته شده بود. مثلاً پروفسور Harold Ellis می‌گوید: "حجامت در گذشته به‌عنوان یکی از متدهای جراحی برای بیماران بوده است".^{۱۱} مورخ یونانی Herodotus در ۴۰۰ سال پیش از میلاد ثبت کرده است که "حجامت توسط مصریان باستان در طیف وسیعی از مشکلات مانند تب، سردرد و سکنه یا استروک استفاده می‌شده است".^{۱۱} جالینوس، پزشک بزرگ یونانی قرن اول میلادی، حجامت را برای درمان‌های موضعی توصیه کرده است. در اواسط قرن ۱۸، حجامت درمان استاندارد تب، سردرد و عفونت ریه و دیگر عفونت‌ها بود.^{۱۱}

در مطالعه Thomas و همکاران، تعداد ۴۷۵ مطالعه را مورد بررسی قرار داده و ادعا نموده است که حجامت در درمان بیش از ۵۰ بیماری مختلف به کار رفته است اما هیچ اشاره‌ای به کاربرد حجامت در بیماری‌های نوزادان و به‌خصوص زردی نوزادی نمی‌نماید.^{۱۲} در برخی مطالعات اشاره شده که خونگیری (Phlebotomy) می‌تواند جهت درمان غلظت خون موثر باشد.^{۱۳} به گزارش یک مرور نظام‌مند فقط دو کارآزمایی بالینی تصادفی‌سازی شده در زمینه تاثیر خونگیری در پلی‌سیستمی انجام شده است و لذا شواهد مفید و موثر بودن این روش بسیار محدود بوده و همچنان این بحث چالش‌برانگیز می‌باشد.^{۱۴}

طبق مطالب ارایه شده در مقالات طب سنتی، برخی حکماً از قبیل بوعلی سینا و جرجانی حجامت را از دو تا ۶۰ سالگی تجویز نموده‌اند، اما در منابع اسلامی انجام حجامت را، از چهار ماهگی پیشنهاد نموده است.^{۱۵}

در مطالعه حاضر علاوه بر مقالات، منابع حدیثی جهت یافتن روایات حجامت نوزادی با واژه‌هایی مانند "حجامه الطفل"، "حجامه الأطفال"، "حجامه الحدث"، "حجامه الاحداث"، "حجامه الأولاد"، "الحجامه الأولاد"، "حجامه الغلام"، "الحجامه الغلام"، "حجامه"

استفاده از حجامت گوش نوزادان در درمان زردی نوزادی درهیچ مقاله، آیه و روایتی مطرح نشده است.

آگاهانه روش درمانی را بدهیم و مانع ایجاد بار اجتماعی، اقتصادی و روانی برای خانواده‌ها و نوزادان آنها شویم. طبق مطالعه حاضر

References

1. Maamouri G, Boskabadi H, Khatami F, Mohammadzadeh A, Saeidi R, Farhat A, Kiani MA. Hyperbilirubinemia and neonatal infection. *International Journal of Pediatrics* 201;2(2.1):81-.
2. Jodeiry B, Fakhraee SH, Kazemian M, Aeiee SA, Javaherizadeh H. Rebound hyperbilirubinaemia in neonates admitted to Mofid Children's Hospital, Tehran, Iran. *South African Journal of Child Health* 2013;7(1):22-4.
3. Kheirandish H, Shojaeefar E, Meysamie A. Role of Cupping in the treatment of different diseases: systematic review article. *Tehran University Medical Journal TUMS Publications* 2017;74(12):829-42.
4. AlBedah A, Khalil M, Elolemy A, Elsubai I, Khalil A. Hijama (cupping): a review of the evidence. *Focus on Alternative and Complementary Therapies* 2011;16(1):12-6.
5. Farhadi K, Schwebel DC, Saeb M, Choubsaz M, Mohammadi R, Ahmadi A. The effectiveness of wet-cupping for nonspecific low back pain in Iran: a randomized controlled trial. *Complementary Therapies in Medicine* 2009;17(1):9-15.
6. Blunt SB, Lee HP. Can traditional "cupping" treatment cause a stroke?. *Medical Hypotheses* 2010;74(5):945-9.
7. Ahmadi A, Schwebel DC, Rezaei M. The efficacy of wet-cupping in the treatment of tension and migraine headache. *The American journal of Chinese Medicine* 2008;36(01):37-44.
8. Rosner F. Bloodletting in talmudic times. *Bulletin of the New York Academy of Medicine* 1986;62(9):935.
9. Albinali HA. Chairman's Reflections: Blood-letting. *Heart Views* 2004;5(2):74.
10. Turk JL, Allen E. Bleeding and cupping. *Annals of the Royal College of Surgeons of England* 1983;65(2):128.
11. Marchioli R, Finazzi G, Specchia G, Cacciola R, Cavazzina R, Cilloni D, De Stefano V, Elli E, Iurlo A, Latagliata R, Lunghi F. Cardiovascular events and intensity of treatment in polycythemia vera. *N Engl J Med* 2013;368:22-33.
12. Thomas DJ, Marshall J, Russell RR, Wetherley-Mein G, Du Boulay GH, Pearson TC, Symon L, Zilka E. Effect of haematocrit on cerebral blood-flow in man. *The Lancet* 1977;310(8045):941-3.
13. Heidari S, Moohammad-gholizade L, Gharh-boghloo Z. Status of Cupping in the City of Qom and Community Knowledge of its Rules. *Iran Journal of Nursing* 2013;26(84):12-23.
14. Adelinejad, F. Hijama, zahedan journal of research in medical sciences 2010;13(1):55-57.
15. Tabatabaee A, Zarei M, Javadi SA, Mohammadpour A. The effects of Wet-Cupping on intensity of headache in Migraine sufferers. *Jundishapur Journal of Chronic Disease Care* 2014;3(2).

The effect of neonatal bloodletting in the treatment of neonatal jaundice: a review article

Abstract

Received: 05 Oct. 2022 Revised: 12 Oct. 2022 Accepted: 15 Nov. 2022 Available online: 22 Nov. 2022

Reza Saeidi M.D.^{1*}
Ali Saeidi Ph.D.²
Azra Izanloo Ph.D.³
Mehdi Hosseini M.D.⁴

1- Neonatal Health Research Center, Research Institute for Children Health, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

2- Department of Criminal law and Criminology, School of Humanities, Islamic Azad University, Tehran-North Branch, Tehran, Iran.

3- Razavi Cancer Research Center, Imam Reza International University, Mashhad, Iran.

4- Department of Medicine, Faculty of Medicine, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.

Neonatal hyperbilirubinemia occurs in 60-80% newborns in the first few days of birth, in most cases, jaundice is physiologic and usually improves without treatment. Bloodletting is the withdrawal of blood from a patient to prevent or cure illness and disease. Recently the Bloodletting is one of the common treatments for neonatal jaundice. In this review study, we have evaluated medical articles and narrative books (hadiths) for the application of this method in neonatal jaundice. In this systematic review we evaluated PubMed databases, Cochrane, Google Scholar, collaboration library, SID, Magiran, and narrative books (hadiths) with the subject of cupping and Bloodletting were included in the study 1983 and September 2019. In this study, all of articles with the title "Bloodletting", "cupping" and "Wet cupping", "Dry cupping", "Air trapping", "Scarification", "Hejamat", "ear cupping" and the abstracts of the articles presented in the conferences were studied. Then, in the evaluation stage of the articles, all the studies unrelated to the issue were excluded from the research. Also, in this study, all Shia and Sunni hadith sources and the Holy Qur'an were evaluated. The evaluation of hadiths was carried out by Jama Al-Ahadith software, which is a collection of Shia and Sunni hadith books. We assessed 1120 articles related to Bloodletting, none of which were related to neonatal jaundice and Bloodletting. Cupping is a therapeutic method that dates back thousands of years. Bloodletting by scarification was an accepted practice in Ancient Egypt. In Greece, bloodletting was in use in the 5th century BC. "Bleeding" a patient to health was modeled on the process of menstruation. During the Roman Empire, the Greek physician Galen, who subscribed to the teachings of Hippocrates, advocated physician-initiated bloodletting. The popularity of bloodletting was reinforced by the ideas of Galen. In our study in Shiite and Sunni narrations, only two narrations recommended infant Bloodletting after four months just for prevention. According to our finding there is no article or narration that recommended Bloodletting for neonatal jaundice.

Keywords: bloodletting, jaundice, newborn.

* Corresponding author: Shariati St, Near Hosseinieh Ershad, Mirdamad Junction, Mofid children's Hospital, Tehran, Iran.
Tel: +98-21-22922828
E-mail: saiedi@sbmu.ac.ir